

מה לשבת אצל המועדות?

מים ראשונים: כבר נדרשנו לפרשת המועדות של ספר ויקרא, פרשת אמור, בדברינו [אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם](#) בפרשה זו. הדגש שם היה על המוטיב הכפול שבפסוק: **מחד גיסא "מועדי ה' ... אלה הם מועדי" ומאידיך גיסא "אשר תקראו אותם במועדם"**, עם כל דרשות חז"ל על כוחו של בית הדין (שלמטה) לקבוע את המועדות. אגב כך נדרשנו שם גם למקומה של השבת בפתחה לפרשה בפסוקים שלהלן. הפעם, נבקש להתמקד קצת יותר בנושא זה.

וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי: שְׁשֵׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מִלְאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבְתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כְּלִמְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבַּת הוּא לַה' כָּל מוֹשְׁבְתֵיכֶם: אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעֲרֵבִים פֶּסַח לַה': (ויקרא כג א-ה).¹

ספרא אמור פרשה ט סוף פרק ט

(ז) ומה ענין שבת לענין מועדות?² אלא ללמד שכל המחלל את המועדות מעלים עליו כאלו חילל את השבתות, וכל המקיים את המועדות מעלים עליו כאילו קיים את המועדות ואת השבתות.³

(ח) ומנין ליום הכיפורים שחל להיות בשבת ושגג ועשה מלאכה מנין שהוא חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו תלמוד לומר שבת הוא יום הכיפורים הוא דברי ר' עקיבא, רבי ישמעאל אומר אינו חייב אלא אחת.⁴

ויקרא רבה כט יב, פרשת אמור

ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש היו יושבים ומקשים בשמועה.⁵ עבר כהנא,⁶ אמרו: הרי בעל השמועה, נעמוד ונשאלנו. עמדו ושאלוהו: תנינן: "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו תוקעים בכל מקום שיש בו בית דין".⁷ אם דבר תורה - ידחה בגבולים! אם לאו, אף במקדש לא ידחה! אמר להם: כתוב אחד אומר: "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א), וכתוב אחד אומר: "שבתון זכרון תרועה מקרא קדש" (ויקרא כג, כד), הא כיצד? בזמן שהוא בא בחול: "יום תרועה יהיה לכם", ובזמן שבא בשבת: "זכרון תרועה מקרא קדש" - מזכירים ולא תוקעים. א"ר שמעון בן יוחי: ידחה במקדש שהן מכירין זמנו של חודש ואל ידחה בגבולין שאינן מכירין זמנו של חודש.⁸

¹ פתח הכתוב "אלה מועדי ה'", פנה לאזכור השבת וששת ימי המעשה, וחזר ופתח בשנית "אלה מועדי ה'" וראש לכולם - חג הפסח. נושא המועדות נזכר פעמים רבות בתורה, למן פרשת משפטים (שמות כג יד-יז) ובפרשת כי תשא (שמות לד יח-כו), דרך פרשתו שנראה שהיא העיקר, המשך בספר במדבר, פרשת פנחס בסדרי הקרבנות שבכל חג (מוספי החג ושעירי החטאת), וכלה בספר דברים משנה תורה פרשת ראה, בה אגב נזכרים בקצרה רק שלושת הרגלים בדומה לאזכורם הראשון בספר שמות פרשת משפטים. גם שבת נזכרת פעמים רבות במקרא למן הציווי על השבת בפרשת המן (שמות טז), דרך פרשות כי תשא וויקהל, עשרת הדברות של שמות ושל דברים ועוד. אז מדוע משתרבת השבת גם כאן? שמא היינו ממעיטים בכבודה בשל הציווי על המועדים? יש אגב לשים לב שלא רק השבת השתרבבה כאן כי אם גם ששת ימי המעשה!

² ראה שגרת לשון חז"ל: "וכי מה ענין יער אצל דבש?" (שבת צה ע"א), "וכי מה ענין גבעון אצל ירושלים?" (יומא נג ע"א) ואפילו בבני אדם: "וכי מה ענין רבי בנימין בר יפת אצל רבי חייא בר אבא?" (ברכות לח ע"ב) ועוד כיוצא באלה.

³ כך גם מפרש רש"י בעקבות הספרא. אך אנו שואלים: ניחא החלק הראשון שכל מי שמחלל את המועדים, היינו מי שאולי מקפיד על השבת אבל לא על המועדים - גם שבתות אין לו. ראה תורה תמימה הערות ויקרא פרק כג הערה ח על מדרש זה: "אצטריך לאשמעיןן זה להורות שלא יקלו בכבוד מועדים מפני סבה זו שהם נקבעים ומקודשים ע"י בית דין שנה שנה, אלא ששוא קדושתם לקדושת השבת, דמי שצוה על השבת הוא צוה על המועדים שיקבעו ע"י בית דין". אבל הדרשה השנייה, ההפך? מי ששומר על המועדות ובמשתמע אינו שומר על השבת, האם ייחשב לו הדבר כאילו שמר גם את השבתות?

⁴ המקרה הנדון דן ביום הכיפורים שחל בשבת בהקשר של מי שעשה שתי עבירות בהעלם אחד, אבל ממילא מעורר את הנושא הכללי כיצד יש לנהוג במקרים בהם יום טוב חל בשבת. האם למשל נתיר צורך אוכל נפש במקרה כזה? האם נתקע בשופר? האם נחבוט ערבה? ולנושא זה נדרשו המדרשים והפרשנים.

⁵ מתקשים באיזה עניין הלכתי, באיזו סוגיה.

⁶ רב כהנא שעלה מבבל לארץ ישראל. ראה סיפור נסיבות עלייתו והצטרפותו לבית מדרשו של ר' יוחנן בטבריה בגמרא בבא קמא קיז ע"א, מובא בדברינו [ר' יוחנן קפדן היה](#) במיוחדים.

⁷ עד כאן משנה היא בראש השנה פרק ד משנה א.

⁸ מדרש זה שמקורו בירושלמי ראש השנה פרק ד הלכה א, ממשיך את קו המחשבה שראינו במדרש הקודם (בפיסקה השנייה), הגם שאיננו מבוסס על הפסוקים שהצבנו בראש הדף. אבל בהמשך לדוגמא של מדרש ספרא לעיל בנושא יום הכיפורים, אפשר לומר שהפסוקים שלנו מציגים את הדילמה הבסיסית והכללית של יום טוב שחל בשבת, איזה צד יגבר וכיצד יש לנהוג. מדרש ויקרא רבה (הירושלמי) מציג פתרון בהתבסס על פסוקים אחרים, אבל ממשיך את קו המחשבה הבסיסי (הפסוק: "שבתון זכרון תרועה" כתוב בפרשתנו). ואם תאמר שתמיד שבת גוברת, ראה נוסח התפילות ביום טוב שחל בשבת, שלא לדבר על ראש השנה ויום הכיפורים. נחזור לדרשות על הנושא והפסוקים שלנו. דברי ר' שמעון בן יוחי יחברו אותנו היטב לדרשה הבאה.

מסכת ראש השנה פרק א משנה ט

מי שראה את החודש ואינו יכול להלך, מוליכין אותו על החמור אפילו במטה. ואם צודה להם, לוקחין בידם מקלות. ואם היתה דרך רחוקה, לוקחין בידם מזונות. שעל מהלך לילה ויום מחללין את השבת ויוצאין לעדות החדש שנאמר: "אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם" (ויקרא כג ד).⁹

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת אמור [כג, ג]

"ששת ימים תעשה מלאכה", ומה ענין השבת אצל המועדות? ללמדך שכל המחלל את המועדות כאלו מחלל השבת.¹⁰ וביום השביעי שבת שבתון מקרא קדש. מהו שבת שבתון? ללמדך שכל המועדות נקראו שבתון. יום טוב ראשון של פסח נקרא שבת, שנאמר: "וספרתם לכם ממחרת השבת".¹¹ יום טוב של עצרת נקרא שבת, שנאמר: "עד ממחרת השבת השביעית" - זה יום טוב של עצרת שמתקדש מן הלילה ומחרתו יום חמשים. ראש השנה נקרא שבתון, שנאמר: "באחד לחדש יהיה לכם שבתון". יום הכפורים שבת שבתון. סוכות ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון.¹² לכך נקראת השבת שבת שבתון ללמוד הימנו.¹³ כל המועדים מהם נקראו שבת ומהם שבתון ומהם נקראו שבת שבתון. פירוש: שבות, לפי שיש דברים שאינה מלאכה והזהירה תורה בהם משום שבות: "לא עולין באילן ולא רוכבין על גבי בהמה ולא שטין על פני המים" (מסכת ביצה פרק ה משנה ב) ואמירה לעובד כוכבים שבות היא ולא דחי שבת, זהו שבת שבתון. שהרי אמר הכתוב כל מלאכה לרבות אמירה לכנעני. שבת היא לה'. מכלל ששבת שבתון האמור למעלה לדרשה הוא בא. בכל מושבותיכם. אפילו בחוצה לארץ.¹⁴

ספורנו ויקרא פרק כג פסוק ד

אלה מועדי ה'. אחר שדבר בשבת שמועדה כבר נקבע כאמרם ז"ל (פסחים פרק ערבי פסחים) שבת היא דקבעה אנפשה¹⁵ התחיל בענין המועדות אשר מועדם הוא על ידי קריאת בית דין, כמו שבא בקבלה (ראש השנה כה א) אתם אפילו שוגגין, אתם אפילו מזידין אתם אפילו מוטעין.¹⁶

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק לא פסוק טו

"וביום השביעי שבת שבתון קדש לה" - למה נאמר? לפי שהוא אומר: "אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש" (ויקרא כג ב), יכול כשם שמועדות מסורין לבית דין, כך תהא שבת מסורה לבית דין? תלמוד לומר: "וביום

⁹ כאן, חשיבות המועדים במועדים ובזמנם, היינו לוח השנה המדויק, דוחה את השבת! (מהתורה כל חודש, וחכמים הגבילו לחודשים ניסן ותשרי בלבד). כאילו שמקרא קודש של המועדים בזמנו, דוחה את "מקרא קודש של השבת" שנזכרת בפרשתנו. אמנם, רק על העדות מחללים שבת ולא על ההודעה, כדברי ספרא אמור פרשה ט פרק י (ירושלמי ראש השנה א ח): "יכול כשם שמחללים את השבת להעיד עליו, כך יחללו את השבת להודיע עליהם שנתקיימו? תלמוד לומר: אשר תקראו - על קריאתם אתה מחלל את השבת ואי אתה מחלל את השבת להודיע עליהם שנתקיימו". אבל בה בעת ממשיך שם הירושלמי למצוות העומר שהיא חלק מפרשת המועדות שכן דוחה את השבת. ומנגד, כידוע ביטלו חכמים מצוות המועדים כמו שופר ולולב מפני השבת. כך או כך, הרי לנו מעין 'התגוששות הלכתית' המתבקשת בעקבות שרוב השבת לתוך פרשת המועדות בפרשתנו.

¹⁰ עד כאן מתוך ספרא הנ"ל, אבל רק חצי הדרשה הראשונה. אצל פרשנים רבים מצאנו, בדומה לפסיקתא זוטרתא, שהם מתעלמים מהמשך הדרשה: שכל המקיים את המועדות כאילו קיים את המועדות והשבתות. אולי בגלל השאלה שהעלינו בהערה 3.

¹¹ שזה כמובן טוב להתנצחות עם הצדוקים. ראה הסוגיה בגמרא מנחות דפים סה-סו.

¹² כולם בפרשתנו, ויקרא פרק כג.

¹³ שהשבת מלמדת ומקרינה על שאר המועדים. ראה דברינו [שבת שבתון](#) בפרשת ויקהל.

¹⁴ אזכור השבת בתוך המועדים בא להוסיף את איסורי דרבנן, שבות, ביום טוב.

¹⁵ שבת קובעת לעצמה, ולפיכך היא נקראת "שבת בראשית". ראה גמרא נדרים עח א-ב קושיתו של רב אסי על דרשת ר' יוסי הגלילי: "כתיב: וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, והתניא: רבי יוסי הגלילי אומר: מועדי נאמרו ולא נאמרה שבת בראשית עמהן". שואל רב אסי "מועדי ה' נאמרו ולא נאמרה שבת בראשית עמהן? והא כתיב שבת עמהן!". ותשובת הגמרא שם היא: "מועדי ה' צריכין קידוש בית דין, שבת בראשית אין צריכה קידוש בית דין".

¹⁶ פסוקי הפתיחה של פרשתנו לומדים חכמים את הכח של בית הדין לקבוע את לוח השנה ובנגזר מכך את המועדים, והדרשות בנושא זה ידועות ומפורסמות (ראה דברינו [החודש הזה לכם](#) בשבת החודש, [העמידו בימה העבירו בימה](#) בראש השנה, [בוא בשלום רבי ותלמידו](#) ביום הכיפורים ועוד). לפיכך באה התורה ואומרת: חגים - כן, אבל השבת קבועה ועומדת מששת ימי הבריאה ואי אפשר לשנותה. פירוש ספורנו מבוסס על הגמרא בנדרים שהבאנו בהערה הקודמת ומתמצת את הרעיון הבסיסי הזה. אבל כבר קדם לו רמב"ן שאומר בפירושו כאן: "והזכיר השבת במועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש, שגם הוא יום מועד נקרא אותו מקרא קדש. ואחר כן הבדיל שאר המועדות ממנו, ואמר אשר תקראו אותם במועד, כלומר באי זה יום מן השבוע שייגעו בו, כי השבת קבוע הוא, ביומו יבא לא נצטרך לקרוא אותו במועד". ופסיקתא זוטרתא (לקח טוב) כאן: "אשר תקראו אותם. בבית דין הדבר תלוי לקדשו, שאם היה מולדו קודם לכאן אינו מקודש לישראל אלא בקידוש בית דין. שנאמר: אשר תקראו אותם. מכאן סמכו רבותינו ז"ל לומר לא אד"ו ראש השנה. ולא בד"ו פסח לא גה"ז עצרת לא זב"ד פורים שנאמר אשר תקראו אותם במועד. שהרי בשבת כתיב שבת שבתון [דף סג עמוד א] מקרא קדש. ובמועדים כתיב אשר תקראו אותם בקידוש בית דין הדבר תלוי".

השביעי שבת שבתון קודש לה' – לשם שבת מסורה, ואין שבת מסורה לבית דין. כך הוא אומר: "שבת הוא לה' בכל מושבותיכם" (ויקרא כג ג).¹⁷

רמב"ן ויקרא פרק כג פסוק ב

והנה אמר מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי במלאכת עבודה, אבל השבת תשמרו לעשות אותה שבת שבתון מכל מלאכה שבעולם, כי יזהיר בשבת פעמים רבות. וירמוז עוד בכאן כי גם בבואו באחד מן המועדים לא תדחה לעשות בה אוכל נפש. וכמוהו אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם (שמות לה א ב), על המשכן וכליו אשר יזכיר בפרשה השניה, והפסיק בשבת ששת ימים תעשה מלאכה וגו', וחזר ואמר (שם פסוק ד) זה הדבר אשר צוה ה' קחו מאתכם תרומה¹⁸... וראיה לפירוש הזה, שלא הזכיר בשבת "והקרבתם אשה לה'" כאשר יזכיר בכל מועד ומועד, ואמר בסוף הפרשה (פסוקים לו לח) אלה מועדי ה' וגו' מקראי קדש להקריב אשה לה' וגו' מלבד שבתות ה', שאין השבתות בכלל מועדי ה'.¹⁹

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים: אם אנחנו כבר בפרשת המועדות, כדאי מאד להתבונן בפירוש רמב"ן, בנושא קצת אחר, אשר מסביר מדוע דווקא בפרשת המועדות של ספר ויקרא העוסק בעבודת המקדש ובקרבנות, אין בה כמעט שום אזכור של קרבנות החגים,²⁰ בעוד שבפרשת המועדות שבספר במדבר פרשת פנחס, מנויים כל הקרבנות הרבים של החגים. ראה דבריו בתחילת פרק כג: "דבר אל בני ישראל - אין לכהנים עסק בענין המועדות יותר מאשר לישראל בהם, על כן לא הזכיר בפרשה הזאת אהרן ובניו רק "בני ישראל" שיכלול את כולם כאחד, כי לא יפרש קרבנות המוספים בפרשה הזאת. אבל הזכיר המועדים כאן בתורת כהנים בעבור שהם ימי הקרבנות, וירמוז אליהם כמו שאמר "והקרבתם אשה לה'", ואמר בסוף הפרשה (פסוק לו) אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש להקריב אשה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים. אבל לא האריך לבאר המוספים, שלא רצה שינהגו להם במדבר.²¹ ואחרי שמנה באי הארץ בחומש הפקודים וצוה לאלה תחלק הארץ (במדבר כו ג) ביאר המוספים כולם בפרשת פינחס שיעשו אותם בארץ מיד ולדורות".

¹⁷ דרשה זו נראית מתאימה ביותר לדברים הנ"ל, אלא שהיא נדרשת על הפסוקים בפרשת כי תשא ולא בפרשתנו (השווה שמות לא טו עם ויקרא כג ג). חבל. ובאמת יש לתמוה על כך שהרי הדרשה מזכירה את פסוק ב בפרקנו ואת פסוק ג בפרקנו וכל שחסר הוא להרכיב אותה לא על הפסוק "וביום השביעי שבתון קודש לה'" של פרשת כי תשא, אלא על הפסוק: "וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש" שבפרשתנו. ואולי מותר לנו לשאול דרשה זו ולשתול אותה בפרשת המועדות שלנו.

¹⁸ אזכור השבת בפרשתנו מזכיר את אזכורה בפרשת ויקהל (אולי גם כי תשא) לומר שאין מלאכת המשכן דוחה שבת.

¹⁹ הציווי כאן על השבת בא להבהיר שהיתר מלאכת אוכל נפש של יום טוב, לא יחול כאשר יום טוב חל בשבת, וכדבריו בהמשך: "אלא שהזכיר להם השבת לשלול ממנו דין המועדים, לא לבאר מצותיו ותורותיו". יש לזכור שסדר הדברים בתורה הוא שהציווי על יום טוב (ראשון ושביעי של פסח) קדם לציווי על השבת. בשמות פרק יב הצטוו על מקרא קודש של פסח דורות בו נאסרה כל מלאכה להוציא "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו ייעשה לכם". בא ציווי השבת בשמות פרק טז, בפרשת המן, ואסרה כל מלאכה בשבת וצוותה להכין, לבשל ולאפות, בערב שבת "והכינו את אשר יביאו". מעין כך, גם בפרשתנו. עוד אפשר לפלפל בפירוש זה של רמב"ן שלפיקך כתוב לא רק "וביום השביעי שבת שבתון מקרא קודש", אלא גם "ששת ימים תעשה מלאכה". אם יום טוב נופל על אחד מששת ימי המעשה – תיעשה מלאכת אוכל נפש. אבל לא אם נופל יום טוב בשבת. ונראה לי שראינו פירוש זה ואיננו זוכרים היכן.

²⁰ להוציא מנחת העומר ומנחה חדשה בשבועות והקרבנות הנלווים עליהם, ולהוציא אזכור כללי לקראת סוף הפרק בפסוק לו שרמב"ן לעיל מזכיר: "אלה מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ג'י'ומו".

²¹ בנושא אם הקריבו בכלל קרבנות במדבר ואילו, נגענו במקצת בדברינו על דברי עולה וזבח בפרשת צו.